

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65,67 **Published at:** 05-01-2025
Author: **Surface:** 1147.55 **Circulation:** 32170
Subjects: cm²

Γλυκόπικρο ταξίδι στην απληστία, στην υποκρισία και στην ανοησία

ΜΙΑ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΟΛΕΣ
ΣΑΤΙΡΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΕΡΤ ΒΟΝΕΓΚΑΤ

ΣΕΛ. 13

Η απληστία, η υποκρισία και η ανθρώπινη ανοησία σε μια εξοντωτική σάτιρα της δεκαετίας του 1960 στις ΗΠΑ από τον σπουδαίο συγγραφέα Κερτ Βόνεγκατ

Αριστοφανικός σαρκασμός

Του Αναστάση Βιστωνίτη

Όταν το 1965 εκδόθηκε το μυθιστόρημα του Κερτ Βόνεγκατ *Ο Θεός να σας έχει καλά, κύριε Ρουζζούοτερ*, είχε μέτρια υποδοχή. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το *Σφαγείο ιούμερο* πέντε θα καθιερωθούν ως ένα από τα σημαντικότερα αμερικανικά μυθιστορήματα του Μεταπολέμου. Είχε προηγηθεί το *Λίκνο της γάτας* (1963), που μαζί με το *Σφαγείο* θα εκδοθεί κι εκείνο σύντομα από τον Πατάκι, για να διαπιστώσουν οι νεότεροι αναγνώστες πως το *Ο Θεός να σας έχει καλά* λειτουργεί ως ένα είδος γέφυρας ανάμεσα τους χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι αυτόνομο μυθιστόρημα.

Ειρωνεία και παράνοια

Το βιβλίο αρχίζει ειρωνικά, όπως συμβαίνει συχνά και στον *Μαρκ Τουέιν*: «Σε αυτή την ιστορία, που έχει ήρωες ανθρώπους, βασικός χαρακτήρας είναι ένα χρηματικό ποσό, όπως ακριβώς μια ποσότητα μέλι μπορεί κάλλιστα να είναι βασικός χαρακτήρας σε μια ιστορία με μέλισσες». Το ποσό είναι τεράστιο. Και πάνω του «έριξε το τρυφερό του βλέμμα ένας νεαρός διεφθαρμένος δικηγόρος ονόματι Νόρμαν Μουσαρί». (Ο αριστοφανικός σαρκασμός – όπως και το γέλιο – αρχίζει από την πρώτη σελίδα.) Με το ποσό αυτό δημιουργήθηκε το φιλανθρωπικό Ίδρυμα Ρουζζούοτερ, «ώστε να μην μπορούν να του βάλουν χέρι οι

φοροεισπράκτορες και άλλα αρπακτικά που δεν ονομάζονται Ρουζζούοτερ». Δημιουργός του Ίδρυματος είναι ο Ρεπουμπλικανός γερουσιαστής Λίστερ Εϊμς Ρουζζούοτερ. Κι αυτός ορίζει ως ισοβίο πρόεδρό του τον γιο του Ελιοτ.

Ο νεαρός Μουσαρί πήρε το «μάθημά» του όταν σπούδασε νομικά: έπρεπε να αναζητεί καταστάσεις όπου μεγάλο χρηματικό ποσό είναι έτοιμα ν' αλλάξουν χέρια. Να η παρανοϊκή περιγραφή του, όπως μας τη δίνει σε δύο φράσεις ο Βόνεγκατ: «*Το ύψος του ήταν ένα εξήντα*» και «*είχε τεράστιο πονό που γυάλιζε όταν ήταν γυμνός*». Ο Μουσαρί καταφέρει να πληροφορηθεί, από σφραγισμένο κείμενο του Ελιοτ, τι πάσι οι Ρουζζούοτερ με διάφορες μηχανοραφίες απέκτησαν τη μυθώδη περιουσία τους. Πρόκειται για έναν οικογενειακό στρόβιλο μέσα στον χρόνο, τη σκοτεινή κληρονομικότητα του χρήματος, δηλαδή τη γενεαλογία του, που ο συγγραφέας την καταγράφει κατά το πρό-

Στο πρόσωπο του Λίστερ Εϊμς Ρουζζούοτερ, πατέρα του πρωταγωνιστή του, ο Κερτ Βόνεγκατ μας προσφέρει μια απολαυστική «τραμπικη» φιγούρα από το παρελθόν

ΚΕΡΤ ΒΟΝΕΓΚΑΤ
Ο Θεός να σας έχει καλά, κύριε Ρουζζούοτερ
Μετάφραση Αλέξης Καλοφωλιάς
Εκδόσεις Πατάκι, 2024, σελ. 256, τιμή 13,30 ευρώ

τυπο της βιβλικής *Γενέσεως*. Με βάση αυτό το κείμενο, που ο Ελιοτ το έγραψε για να διαβαστεί μετά τον θάνατό του, ο Μουσαρί θα προχωρήσει τη δική του έρευνα και θα στήσει αργότερα την πλεκτάνη του.

Ο «Λεφτοπόταμος», πλούτος του έθνους

Από τα όσα ακολουθούν υπερβαίνουν πως με οικονομικούς όρους ο Βόνεγκατ πιστεύει πως οι τεράστιες αμερικανικές επιχειρήσεις της εποχής τους δεν ορίζονται από τα περιουσιακά τους στοιχεία αλλά από το μέγεθος ή τον αριθμό των μετοχών ή πιο σωστά από την ποσότητα του χρήματος. Υπάρχει ένας πολύ χαρακτηριστικός διάλογος, όπου ο Ελιοτ διαφωνεί με τον πατέρα του και του λέει: «*Γεννηθήκαμε κοντά στον Λεφτοπόταμο, όπου ρέει ο πλούτος του έθνους*». (Η μεταφορά είναι χαρακτηριστική του προβληματισμού που κυριαρχούσε τη δεκαετία του 1960 στις Ηνωμένες Πολιτείες.)

Ο Ελιοτ Ρουζζούοτερ δεν ήταν απληστος και αδιακρίτος όπως ο πατέρας και οι πρόγονοί του, αλλά το ακριβώς αντίθετο: μοίραζε τα χρήματα του Ίδρυματος, στην αρχή οι αυτούς που έκρινε ότι είχαν ανάγκη και στο τέλος αδιακρίτως σε όσους του

το ζητούσαν. Ακόμη και στους άχρηστους, αφού άχρηστο θεωρούσε και το ίδιο το Ίδρυμα. Βετεράνος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλκοολικός και εθελοντής πυροβόστης, πραγματοποιεί ένα ταξίδι ανά την Αμερική βοηθώντας τους αναξιοπαθούντες. Οι ανισότητες που διαπιστώνει τον οδηγούν στα όρια της παράνοιας. Μάλιστα νοσηλεύεται επί έναν χρόνο σε νευρολογική κλινική. Τότε ο Μουσαρί νομίζει ότι είναι η ευκαιρία η τεράστια περιουσία του Ίδρυματος Ρουζζούοτερ να αλλάξει χέρια – και ασφαλώς ένα μέρος της να περάσει στα δικά του –, κι ο μόνος τρόπος, βάσει του νόμου, είναι να αποδειχθεί πως ο Ελιοτ πάσχει από παράνοια, ώστε να οριστεί πρόεδρος του Ίδρυματος ο κοντινότερος συγγενής ονόματι Φρεντ Ρουζζούοτερ.

Ο Ελιοτ όμως δεν είναι όσο ανόητος πιστεύει ο Νόρμαν Μουσαρί. Δίνει μια επιταγή των 100.000 δολαρίων στον Φρεντ και παραδέχεται τα όσα λένε οι ψευδομάρτυρες που έχει επιστρατεύσει ο Μουσαρί: ότι έχει πάει σχεδόν με κάθε μοναίκα της περιοχής και έχει γεμίσει την περιοχή με νόθα. Ναι, είναι «δικά τους», ομολογεί – και άρα η περιουσία του Ίδρυματος θα πάει σε αυτά, δηλαδή στους κατοίκους.

Μια «τραμπικη» φιγούρα

Ο Λίστερ Εϊμς Ρουζζούοτερ είναι από τα πιο ενδιαφέροντα πρόσωπα στο μυθιστόρημα. Μια «τραμπικη», θα έλεγα, φιγούρα μια απίθανη καρικατούρα. Ο Βόνεγκατ ενσωματώνει εκτενή μέρη από μια υποθετική ομιλία του στη Γερουσία, όπου συγκρίνοντας τη ρωμαϊκή εποχή του *Οκταβιανού Αυγούστου* με τις ΗΠΑ της δεκαετίας του 1960, λέει, ανάμεσα στα άλλα, τα εξής καταπληκτικά, που αξίζει να τα παραθέσει: «*Η Ρώμη ήταν ένας παράδεισος για κακοποιούς, διαστρεμμένους και τεμπέλικους εργάτες, όπως είναι τώρα η Αμερική. Όπως τώρα στην Αμερική, οι δυνάμεις του νόμου και της τάξης δέχονταν απροκάλυπτες επθήσεις από τον όλο, τα παιδιά ήταν ανυπότακτα, δεν είχαν σεβασμό για τους γονείς τους ή τη χώρα τους και οι αξιωματικές γυναίκες δεν ήταν ασφαλείς στους δρόμους, ακόμη και μέρα μεσημέρι! Ενώ οι πανούργοι, λωποδύτες ξένοι βρικόκταναν σε άνοδο παντού!*». Ή ακόμη: «*Πρέπει να γίνουμε ξανά ένα έθνος κολυμβητών, και τα βαρίδια βύθισης να μας αδειάζουν αθόρυβα τη γωνιά*»

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: LIBRARY OF CONGRESS / RP

Ο παραλογισμός της ζωής

Αυτό είναι ένα περίπλοκο μυθιστόρημα και μεγάλο επίτευγμα, αφού ο Βόνεγκατ κατάφερε να συνθέσει ένα πλήθος επεισοδίων σε 256 σελίδες δίνοντας όχι μόνο την εικόνα μιας χώρας σε διαρκή κίνηση αλλά και του παραλογισμού της ζωής. Η σχέση ανάμεσα στον πατέρα Ρουζζούοτερ και τον γιο του Ελιοτ δεν είναι μονόπλευρη – και δεν πρόκειται για μονοδιάστατους χαρακτήρες. Ο σκληρός πατέρας έχει και την άλλη του πλευρά. Όταν ο Ελιοτ δήλωσε ότι όλα τα υποτιθέμενα παιδιά ήταν δικά του, «*είμαι παπούτσι! Είπε ο γερουσιαστής. Εγείρε προς τα πίσω το γέρινο κεφάλι του και ευχαρίστησε τον Θεό*». Αν λοιπόν θα πρέπει να βγάλουμε ένα συμπέρασμα, είναι πως η ανθρώπινη συνθήκη βρίσκεται τελικά πάνω από τα συστήματα και την ανθρώπινη ανοησία. Δεν ξέρω αν ο συγγραφέας επιστημονικής φαντασίας Κίλγκορ Τράουτ, που τον θαυμάζει ο Ελιοτ Ρουζζούοτερ και εμφανίζεται να παίζει καταλυτικό ρόλο στο τέλος του μυθιστορήματος, είναι ένα είδος alter ego του Βόνεγκατ, όπως έχουν πει κάποιοι. Αλλά επιστημονική φαντασία σημαίνει πρωτίστως τεχνολογία. Κι εκεί βρίσκεται το μέλλον.